

F. G. Breman / Het gebruik van de populieren in de stad

Hoofd Afdeling Beplantingen Dienst Publieke Werken, Amsterdam

Bij het planten van houtsoorten in de stad speelt in de meeste gevallen de houtproduktie geen enkele rol. Andere factoren, zoals esthetische waarde, het bestand zijn tegen schadelijke invloeden van verkeer en techniek en in de laatste tijd vooral het zo snel mogelijk verkrijgen van effect, bepalen in hoofdzaak de keuze van de boomsoort.

Welke rol speelt de Canadese populier thans in de stedelijke beplanting?

Als belangrijkste voordeel van de populier kan hier zijn snelle groei worden vermeld. Andere eigenschappen, zoals sierlijkheid, weinig gevoeligheid voor wind, zijn weliswaar belangrijke factoren, maar deze eigenschappen bezitten andere soorten ook wel.

Bij de vaak zeer snelle ontwikkeling van stadsuitbreidingen wordt, vooral in het westen van

het land, de behoefte aan een spoedig „sprekende” boombeplanting duidelijk gevoeld. Met de populier kan in betrekkelijk korte tijd een straat een „volwassen” karakter krijgen.

De afstand, waarop wordt geplant, is afhankelijk van het effect, dat men wil bereiken. Voor de 'Robusta' varieert deze afstand van 8 tot 15 meter, terwijl een laanbeplanting, die bestaat uit meer rijen evenwijdig aan de weg, in 3-hoeksverband op 8 meter, al dan niet aangevuld met een onderbeplanting, jaren kan blijven staan.

Burg. Roëllstraat.

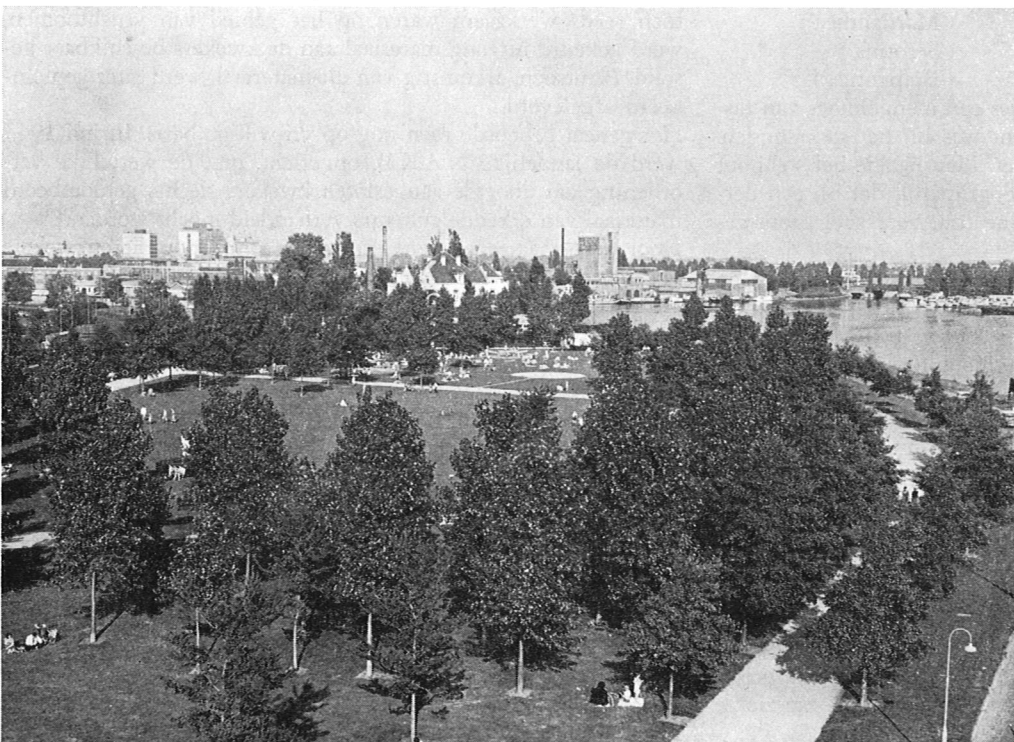
Het effect, dat met de populier kan worden bereikt, valt in het algemeen bijzonder in de smaak bij het publiek. Men is blij op snelle wijze hoog opgaand groen in zijn woonwijk te krijgen.

In plantsoenen en parken kan de populier ook een belangrijke rol spelen. Ligt het in de bedoeling de populier als solitair aan te planten, dan valt hier weinig bijzonders over te zeggen. Vaak echter wordt hij gebruikt als „wijker” in een beplanting, waarbij de keuze van de houtsoorten, die uiteindelijk het karakter van de groenaanleg moeten bepalen, op andere houtsoorten dan de populier is gevallen.

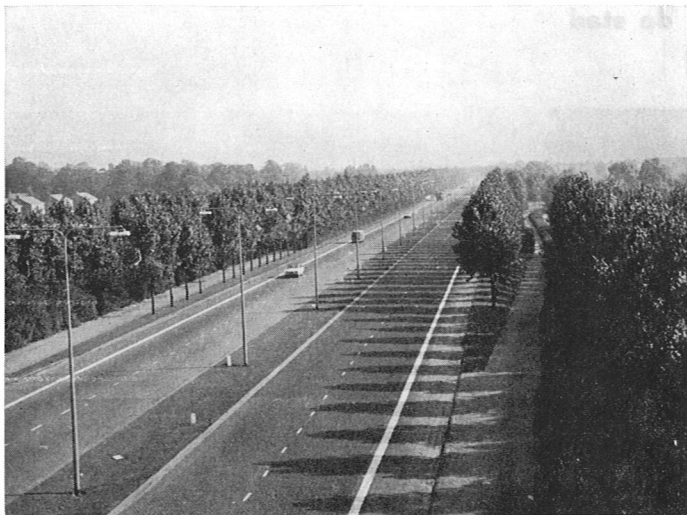
Om toch snel direct effect te kunnen bereiken en bovendien de vaak veel windgevoeliger houtsoorten, waarop de keuze is gevallen, het opgroeien te vergemakkelijken, is het hierbij russenplanten van populieren een belangrijk hulpmiddel.

Bij dit systeem is het wel dringend aan te bevelen zowel bestuurlijke autoriteiten als pers van tevoren mede te delen, dat bij toepassing van dit laatste plantsysteem een vroegtijdige kap van de populieren noodzakelijk is.

In Amsterdam is als populiere-soort het meest de 'Robusta' gebruikt. Andere populieren worden op het ogenblik aangeplant

Amstelpark.
Populieren als „wijkers”.

Gooiseweg.

o.a. om bij het eventueel optreden van ziekten het risico van verspreiden te beperken.

Het hierbij gevoegde fotomateriaal maakt duidelijk op welk een snelle wijze effect kan worden bereikt met het aanplanten van Canadese populieren.

Het gebruik van *Populus canescens*, *tremula* en *alba*-variëteiten vindt in veel minder grote omvang plaats, maar de effecten, die men met deze soorten kan bereiken, vooral als solitairbomen, zijn zeer belangrijk.

Het is misschien interessant te vermelden, dat in Amsterdam op 1 januari 1967 125.000 bomen in rond 150 soorten en variëteiten langs straten en in openbare parken en plantsoenen geregistreerd stonden. Het Amsterdamse Bos valt buiten deze beschouwing. Van deze 125.000 bomen zijn ongeveer 21.000 iepen en thans ook 21.000 populieren. Overige houtsoorten, die in grote getale werden aangeplant, zijn de linde (19.000), es (13.000), plataan (7400), wilg (8000), eik (7000) en esdoorn (5000).

Foto's: Dienst Publieke Werken.

H. A. van Iersel / Gedachten van een boomkweker over de teelt van populiereplantsoen

Boomkweker

Doordat de vermeerdering van de populier zo eenvoudig is, werd deze boomsoort vroeger, door iedereen die regelmatig plantte, zelf gekweekt.

Diverse boseigenaren en landbouwers hadden hun eigen kwekerijtje waarin werd gekweekt voor eigen behoefte. Bovendien waren er in enkele streken van het land nog bedrijven die als bijverdienste populieren kweekten voor de handel. Vooral deze laatste groep trof men voornamelijk aan in de omgeving van Liempde en Opheusden.

In vroegere jaren had iedere streek zijn eigen ras. Dit ras was voornamelijk verkregen door eigen selectie en ervaring. Men nam eenvoudig steeds van de best groeiende bomen stekhout en vermeerderde hiervan.

Enkele streekassen zijn ons allen goed bekend.

Baakse of Hengelose populier	('Gelrica')
Brabantse Stander	('Marilandica')
Limburgse Zwarte	('Serotina')
Heeswijkse Witte	('Brabantica')

Er stond op vele van deze kwekerijtjes een mengelmoes van rassen, daar men niet overal even attent was bij het stek snijden. Moerstoven kende men praktisch niet. Men haalde het stekhout uit de af te leveren bomen. Het is begrijpelijk dat bij een dergelijke manier van werken een kleine fout zeer snel grote gevolgen had.

Door de betere verkeersverbindingen werd ook de invoer en beproeving van andere klonen in de hand gewerkt, o.a. van de 'Heidemij'. Toen men plaatselijk nog slechts één ras kende en voortkweekte, was het gevaar van vermenging van rassen klein, maar doordat men nu verschillende rassen in de kwekerij had staan, werd dit gevaar op veel plaatsen groter.

Op enkele bezittingen is in oudere beplantingen deze vermenig van klonen wel terug te vinden.

Er wordt wel eens beweerd dat de massale verspreiding van de Heeswijkse Witte ('Brabantica'), welke afkomstig zou zijn uit Heeswijk (N.B.), één van de voornaamste redenen is geweest om tot selectie van populieren over te gaan.

Vanwege zijn geweldige jeugdgroei is dit ras zeer snel buiten Heeswijk verspreid. Dit was echter een grove misgreep, daar het zeer gevoelig voor kanker bleek te zijn, en op iedere groeiplaats in Nederland na een aantal jaren zwaar door deze ziekte werd aangetast.

Misschien zou het wel interessant zijn om na te gaan of dit ras inderdaad, zoals Prof. Houtzagers meende, in Heeswijk is ontstaan. Volgens een andere lezing zou dit ras door de familie Van der Bogaerde van het Kasteel Heeswijk zijn geïmporteerd. Persoonlijk hecht ik meer waarde aan deze laatste mogelijkheid. De 'Brabantica' treft men namelijk in Zuid-Duitsland (Beieren) ook aan. Hij is daar evenzeer ingeburgerd als vroeger in Brabant de 'Marilandica' en krijgt er geen kanker.

In de jaren rond 1930 is op initiatief van de Nederlandsche Heidemaatschappij (Prof. Houtzagers en de heer Teerink) begonnen met de selectie van de toen bestaande populiererasen. In 1938 was de Heidemaatschappij op het proefveld te Laag Keppel zo ver gevorderd dat tot uitgifte van geselecteerd materiaal kon worden overgegaan.

Met medewerking van de regionale N.A.K.B.-afdelingen, die toen reeds werkzaam waren op het gebied van vruchtbomen, werd gekeurd uitgangsmateriaal aan de kwekers beschikbaar gesteld. Plantsoen, afkomstig van dit materiaal, werd later geplombeerd afgeleverd.

Het geheel gebeurde toen nog op vrijwillige basis. In juli 1943 werd de landelijke N.A.K.B. opgericht, met de wettelijke verordening dat door de aangesloten kwekers slechts geplombeerd materiaal van erkende cultivars verhandeld mocht worden.

Door deze maatregel werd een groot aantal populierenkwekers voor de keus gesteld om of met nieuw uitgangsmateriaal te beginnen of te stoppen. Vooral van de kleinere kwekers die het kweken niet als hoofdberoep uitoefenden zijn er toen al verschillende uitgeschakeld. In de eerste na-oorlogse jaren kwam men hier en daar nog wel eens een oudere liefhebber tegen, die nog steeds zijn eigen ras kweekte en dit in kleine kring aan de man probeerde te brengen. Door verbeterde inzichten van de afnemers enerzijds en controlemaatregelen van regeringszijde anderzijds, is deze generatie kwekers wel volledig „uitgestorven”.

In 1943 had zich ook een grote groep bij de N.A.K.B. aangemeld die de teelt van populiereplantsoen combineerde met andere vormen van grondgebruik (landbouw, veeteelt en tuinbouw).

In de laatste 10 jaren heeft zich echter ook hierin een grote wijziging voorgedaan en zijn voornamelijk de kleinere bedrijven van de markt verdwenen.